

Літвінова А.Г.

студентка Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – к.ю.н., доц. **Свистун Л.Я.**

доц. каф. цивільно-правових дисциплін

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ПОЗИКИ ТА КРЕДИТУ

Юридична література не містить єдиної точки зору щодо розмежування понять позики та кредиту. Цивільний кодекс України наводить визначення договору позики (ст. 1046) і договору кредиту (ст. 1054) [1].

Кожний із вищезазначених кредитних договорів поряд із загальними рисами договору позики (зобов'язання позичальника, що отримав у власність грошову суму або якусь кількість речей, визначених родовими ознаками, повернути займодавцю таку ж грошову суму або кількість речей) має свої особливості, що дозволяє виділити їх в окремий вид договору позики. Йдеться про особливості в суб'єктному складі, предметі, правах та обов'язках, двосторонності чи багатосторонності і т. ін., які повинні визначатись відповідними нормативно-правовими актами. Усі названі види кредитних договорів об'єднує та обставина, що за рамками спеціальних правил, присвячених кожному із договорів, до правовідносин сторін можуть бути застосовані загальні положення щодо договору позики.

Кредитний договір є окремим видом договору позики. Його видоутворюючі ознаки полягають у тому, що він будується по моделі консенсуального договору і, як наслідок, визнається укладеним з моменту підписання кредитором і позичальником угоди про надання кредиту, а не з моменту передання грошових коштів позичальнику, як це має місце в договорі позики, а також в особливості суб'єктного складу кредитного договору, а саме: на стороні кредитора може виступати лише банк або інша фінансова установа (ст. 1054 ЦК України). Термін «кредит» в юридичній літературі використовується в широкому значенні, яке виходить далеко за межі сфери кредитного договору, що пояснюється не тільки сприйняттям правознавцями економічного змісту кредиту але й тим, що донедавна кредитно-розрахункові відносини розглядались як самостійним клас цивільно-правових договорів, відмінних від позикових зобов'язань [2, с. 520].

Родова приналежність кредитного договору до договору позики означає не тільки можливість субсидіарного застосування до відповідних правовідносин правил про цей договір. У тих випадках, коли кредитний договір втрачає власні видоутворюючі ознаки, він повинен кваліфікуватись як договір позики. Наприклад, якщо за договором, що передбачає обов'язок кредитора видати позичальнику відповідну грошову суму в якості кредиту і обов'язок позичальника повернути вказану суму і сплатити кредитору винагороду у вигляді процентів, на стороні кредитора виступає організація, що є

банком чи фінансовою установою, такий договір не може бути визнаний недійсним і повинен бути кваліфікований як договір позики. Саме договором позики охоплюються всі правовідносини, згідно з якими одна сторона передає іншій грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а інша сторона зобов'язується повернути таку ж грошову суму або таку ж кількість речей того ж роду та якості (ст. 1046 ЦК України) [4, с. 46].

Така широка сфера застосування категорії «позикові зобов'язання» пояснюється тим, що ЦК України зняв заборони та обмеження на застосування норм договору позики. А категорії «позика» і «позикові зобов'язання» набули значення універсальних правових категорій, що охоплюють практично всі правовідносини, що визначаються поняттями «кредит» та «кредитні відносини».

Відрізняючись від грошового кредиту як договір, що не зобов'язує позикодавця, договір позики вважається укладеним в момент передачі грошей або речей [7, с. 542].

Класичний грошовий кредит, який оформлюється договорами позики і кредиту, являє собою передачу грошей або інших замінних речей у власність боржнику із зобов'язанням наступного повернення еквівалентної кількості грошей або речей.

На відміну від імперативно оплатного банківського кредиту, позика може бути безоплатною в імперативно визначених законом випадках або за згодою сторін договору позики. Нееквівалентне, з процентами, повернення предмета позики допускається за згодою сторін або презюмується за відсутності визначеності щодо розміру процентів.

Зазвичай позика надається без чітко визначеного цільового призначення, що неприпустиме для кредитних договорів. Однак припустимим є надання "цільової позики". У договорі позики може вказуватися конкретна мета, для досягнення якої надається позика, наприклад для придбання конкретної речі або для цілей оплати навчання у вищому навчальному закладі. Недотримання цільового характеру використання позичених коштів вважається порушенням позичальником прийнятих на себе зобов'язань, що може мати своїм наслідком вимогу позикодавця про дострокове повернення позики та розірвання договору [6, с. 19].

Надання в позику речей, визначених родовими ознаками, істотно відрізняється від комерційного кредиту. Комерційний кредит – це просто відстрочка виконання будь-якого зобов'язання за основним договором (купівлі-продажу, підяду тощо). При цьому за змістом ч. 1 ст. 1057 ЦК комерційним кредитом визнаються будь-які інші види надання кредиту, зокрема як авансу та попередньої оплати товарів, робіт або послуг. На відміну від грошового кредиту чи позики, комерційний кредит похідний від головного зобов'язання, є однією з умов його виконання і становить додатковий предмет зобов'язання, що передбачає надання кредиту [1].

Отже, позиці і кредиту присвячена глава 71 ст. 1046-1057 Цивільного

кодексу України. Поняття «позика» і «кредит» дуже близькі один до одного. Кредитом можна назвати процентну позику, при якій позикодавцем є банк, а об'єктом позики – гроші. Але позика і кредит – два самостійні інститути. Крім того, завдяки своїй універсальній конструкції позика має своїм предметом не тільки гроші, але й інші речі, визначені родовими ознаками. У зазначеному випадку позика не є грошовим зобов'язанням. Якщо ж у договорі буде міститися умова про відсотки, що мають грошовий еквівалент, таку позику можна вважати грошовим зобов'язанням. Кредитний договір не є попереднім договором про позику, договором приєднання та її висновку не може передувати укладення попереднього кредитного договору. Відсотки в договорі позики та кредиту можуть бути, по-перше, винагородою, платою за користування речами або грошовими засобами, і, по-друге, відповідальністю в разі неправомірного утримання, відхилення від його повернення, іншого прострочення в їхній сплаті або безпідставного отримання, або заощадження за рахунок кредитора.

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
2. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін. ; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – Т. 2 / за ред. О.В. Дзери (кер авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – Третє вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2008.
4. Рябко Л.О. Розмежування понять позички і кредиту // Право України. – 2012. – № 1. – С. 46-47.
5. Фомін Г.Ф. Правове регулювання кредитних відносин / Г.Ф. Фомін // Вісник ХНУВС. – 2014. – № 2. – С. 272-277.
6. Фомін Г.Ф. Класифікація договорів з надання фінансових послуг / Фомін Г.Ф. // Право України. – 2010. – № 2. – С. 18-20.
7. Цивільне право України : підручник. Книга перша / за ред. О.В. Дзери та Н.С. Кузнецової. – 2012. – С. 532-597.

Мельниченко А.В.
студентка Дніпропетровського ДУВС
наук. кер. – к.ю.н. **Мудрецька Г.В.**
викл. каф. цивільно-правових дисциплін

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Проведення в Україні системних та ефективних правових реформ зумовлює необхідність поглибленого дослідження проблем удосконалення механізмів реалізації і захисту цивільних прав та інтересів особи у цивільному